

УДК 316.722(477): 303.02

Цитування:

Садовенко С. М. Українське народне хорове мистецтво як динамічний соціокультурний феномен: культурологічні аспекти концептуалізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 2. С. 40–47.

Sadovenko S. (2022). Ukrainian folk choral art as a dynamic socio-cultural phenomenon: cultural aspects of conceptualization. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 40–47 [in Ukrainian].

*Садовенко Світлана Миколаївна,
доктор культурології, доцент,
старший дослідник,
професор кафедри режисури та акторської
майстерності імені народної артистки України
Лариси Хоролець і кафедри академічного
та естрадного вокалу та звукорежисури
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
заслужений діяч мистецтв України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9166-5259>
svetlanasadovenko@ukr.net*

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО ЯК ДИНАМІЧНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ

Мета роботи – обґрунтування й описування у культурологічному вимірі концептуальних засад щодо поняття українського народного хорового мистецтва як невід’ємної складової української народної художньої культури та розробленні теоретичних домінант щодо специфіки його функціонування як динамічного соціокультурного феномену. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах культурологічного, історичного, логічного, компаративного та міждисциплінарного підходів, застосуванні методів аналізу, синтезу, узагальнення, що уможливило концептуалізацію в контексті культурологічного знання українського народного хорового мистецтва як невід’ємну складову національної народної художньої культури та динамічний соціокультурний феномен. **Наукова новизна** полягає в обґрунтуванні, описуванні й концептуалізації у культурологічному вимірі поняття українського народного хорового мистецтва як динамічного соціокультурного феномену української народної художньої культури. Концептуалізовано ідею, що українське народне хорове мистецтво, як невід’ємна складова української народної художньої культури, активно реагує на зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства; залучаючи людей в енергійний життєдіяльний процес творчості і комунікації, віддзеркалює ці процеси у культурно-мистецькому доробку, тим самим являє національний комунікативно-змістоутворюючий культурологічний компонент динамічного соціокультурного феномену. **Висновок.** У сучасних умовах соціокультурної реальності концептуалізація в контексті культурологічного знання українського народного хорового мистецтва, його процесуальне та діалогічне осягнення як динамічного соціокультурного феномену української народної художньої культури вбачається актуальним. Українське народне хорове виконавство, динамічно реагуючи на зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства, віддзеркалюючи їх у культурно-мистецькому доробку, залучаючи людей в активний процес творчості і комунікації, маніфестує національний комунікативно-змістоутворюючий культурологічний компонент феномену, що зберігає етнокультурні архетипи народних традицій у поліваріантному соціокультурному континуумі. Українське народне хорове мистецтво, стираючи просторово-часові межі, генерує потенціал української народної художньої культури, відіграє важливу роль у подальшому розвитку національної культури.

Ключові слова: українська народна художня культура, українське народне хорове мистецтво, хор, функціонування хору, хорове виконавство, традиційне виконавство, співоча традиція, соціокультурний феномен.

Sadovenko Svitlana, Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Senior Researcher, Professor of the Department of Directing and Acting named after the People's Artist of Ukraine Larisa Khorolets and the Department of Academic and Pop Vocal and Sound Engineering of the Institute of Contemporary Art of the National Academy of Leadership Personnel of Culture and Arts, Honored Art Worker of Ukraine

Ukrainian folk choral art as a dynamic socio-cultural phenomenon: cultural aspects of conceptualization

The purpose of the work is to substantiate and describe in a cultural dimension the concept of Ukrainian folk choral art as an integral component of Ukrainian folk artistic culture and to develop theoretical dominants regarding the specifics of its functioning as a dynamic socio-cultural phenomenon. **The research methodology** is based on the principles of cultural, historical, logical, comparative and interdisciplinary approaches, the application of methods of analysis, synthesis, and generalization, which made it possible to conceptualize in the context of cultural knowledge Ukrainian folk choral art as an integral component of the national folk art culture and a dynamic sociocultural phenomenon. **The**

scientific novelty consists in the justification, description and conceptualization in the cultural dimension of the concept of Ukrainian folk choral art as a dynamic socio-cultural phenomenon of Ukrainian folk artistic culture. Conceptualized is the idea that Ukrainian folk choral art, as an integral component of Ukrainian folk artistic culture, actively responds to changes occurring in all spheres of society; involving people in the energetic vital process of creativity and communication, reflects these processes in the cultural and artistic work, thereby representing the national communicative and content-creating cultural component of a dynamic socio-cultural phenomenon. **Conclusion.** In the modern conditions of socio-cultural reality, conceptualization in the context of cultural knowledge of Ukrainian folk choral art, its procedural and dialogic understanding as a dynamic socio-cultural phenomenon of Ukrainian folk artistic culture is considered relevant. Ukrainian folk choral performance, dynamically responding to changes occurring in all spheres of society, reflecting them in cultural and artistic work, involving people in the active process of creativity and communication, manifests the national communicative and content-creating cultural component of the phenomenon, which preserves the ethno-cultural archetypes of folk traditions in multivariate sociocultural continuum. Ukrainian folk choral art, erasing spatial and temporal boundaries, generates the potential of Ukrainian folk artistic culture, plays an important role in the further development of national culture.

Key words: Ukrainian folk art culture, Ukrainian folk choral art, choir, choir functioning, choral performance, traditional performance, singing tradition, sociocultural phenomenon.

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що глобалізаційні зрушення, що здійснюються у сьогоденні в усіх сферах життєдіяльності людини, зокрема культурно-мистецькій, нівелюють самотні риси національних культур. Разом з тим, проявляються тенденції щодо пошуку культурних детермінант, на засадах яких відбувається освоєння цінностей поколінь, ідеалів національних культур та відродження історичної культурної спадщини. На розвиток культури суттєво впливають соціальні чинники. Стимулюючи дію на процеси регенерації й оновлення народної художньої культури здатен здійснювати фольклорний патримоніум, який як сукупність створених і розповсюджуваних у суспільстві творів народної творчості, їх форм і способів збереження, вивчення, поширення художніх цінностей, їх трансляції і ретрансляції, є відображенням дійсності в художніх образах за допомогою особливих виразних засобів. У народній культурі закладений механізм функціонування і збереження культури, спрямований на зміцнення духовності суспільства. Останнє є творцем і сховищем (за Е. Дюркгеймом) всіх цінностей, причому «кожне суспільство має набір найрізноманітніших, інколи цілковито протилежних ціннісних уявлень, і лише одна визначена аксіологічна модель утворює конкретний тип соціальних відносин певного суспільства.

Фольклорна культура являє собою компендіум накопиченого поколіннями соціального досвіду. Відтак однією з константних властивостей фольклорної культури є її динамічність та тяжіння до постійного розвитку.

Справжнім підмуром, багатоаспектною базою глибинних знань та найбільш

улюбленим видом виконавства в Україні є хоровий спів. Жодна суспільна подія, соціальне зрушення не обходяться без пісні. Українська народна пісня, як невід'ємна складова української народної художньої культури, є найпоширенішим, всеохоплюючим і безкінечно впливовим динамічним соціокультурним феноменом, що відкриває різноманітні аспекти політичних, гуманітарних, наукових, мистецьких обмінів.

У нинішній історичний період розвитку українського суспільства, під час повномасштабної російської навали 2022 року, українська пісня стає фактором всесвітнього зростання популярності, забезпечення високоякісного співробітництва та підняття статусу конкурентоспроможності і пізнаваності нашої країни. Так, патріотичний марш Січових стрільців «Ой, у лузі червона калина» (слова Степана Чарнецького та Григорія Труха, музика С. Чарнецького), зберігши через понад сто років просякнуті ідейними цінностями світоглядні особливості, у сьогодення наповнює духом нескореності й любові до України все прогресивне людство. Заспівана фронтменом українського хіп-хоп гурту «Бумбокс» Андрієм Хливнюком на Михайлівській площі 26 лютого 2022 року, у день, коли він вступив до лав територіальної оборони ЗСУ, пісня-гімн набула широкого розголосу і була підхоплена в Україні й світі. Вже 7 квітня Легендарний Pink Floyd записав пісню «Hey, Hey, Rise Up», використавши для треку вокал А. Хливнюка.

Девід Гілмор, гітарист і вокаліст Pink Floyd, підкреслив: «Ми, як і багато хто, відчуваємо лють і розчарування від цього мерзенного акту вторгнення в незалежну, мирну демократичну країну та вбивства її народу однією з найбільших світових держав. Я сподіваюся, що трек отримає широку

підтримку та розголос. Ми хочемо зібрати кошти та моральний дух. Ми хочемо продемонструвати нашу підтримку Україні і тим самим показати, що більшість світу вважає абсолютно неправильним для наддержави вторгтися в незалежну демократичну країну, якою стала Україна» [15].

Переможним хорovým багатоголоссям звучать нині по всьому світу слова відомої пісні-гімну Січових стрільців «А ми нашу рідну Україну розвеселимо!», генеруючи ідеї перемоги добра у часі і просторі, скеровуючи світобудову на заглиблення у трансформаційні процеси щодо ідеологічно-культурного та світоглядного чинників у всіх сферах життєдіяльності.

Через наповнену духовними потоками почуттів етносу народнопісенна культура, хорове мистецтво прокладають шлях до вершин найбагатшої класичної спадщини української національної та світової культур. Відтак, вочевидь питання концептуалізації українського народного хорového мистецтва як невід'ємної складової української народної художньої культури та розроблення теоретичних домінант щодо специфіки його функціонування як динамічного соціокультурного феномену в контексті культурологічного знання є *актуальним*.

Аналіз досліджень і публікацій. Витоки музичної теорії та естетики, зокрема й щодо хорového мистецтва, сягають у глибину віків. Першим філософом, що зробив безліч відкриттів у музиці вважається Піфагор. Піфагорійське вчення про музику підтверджується сучасною теорією щодо коливань, якими пронизано увесь космічний простір (суперструни). Змагання грецьких хорів на релігійних святах, популярність у давні часи хорів у Римі, Вавилоні, Єгипті, Індії, пісенний зміст обрядового слов'янського фольклору також доводить, що весь народний світогляд пронизано інтонаційними практиками.

Українське народне хорове мистецтво, його традиції досліджували письменники, діячі культури. Поетичними словами звуковий образ української пісні, її своєрідність, тонке перевтілення розкрили М. Гоголь, О. Кошиць, П. Куліш, Л. Українка, І. Франко, Т. Шевченко [6; 11].

До першої половини XIX ст. відноситься початок пробудження національної і соціальної свідомості української мистецької еліти. У діяльності українських хорів прослідковується бажання досягти вищого мистецького рівня. У середині XIX ст. активізується діяльність «перемишльської»

школи (М. Вербицький, І. Лаврівський) та її епігонів періоду XIX – XX ст. (С. Воробкевич, В. Матюк, П. Ніщинський, П. Сокальський). Саме тоді було закладено міцні підвалини розвитку світської музики: пісня-романс, музично-драматичні твори. Змінюється стиль, відбувається перехід до романтизму, який в Україні став формою національно-культурного Відродження. У цей період на творчу арену виходять композитори П. Бажанський, І. Біликовський, Д. Бортнянський, А. Вахнянин, А. Ведель, М. Лисенко. «Одним з вагомих здобутків генерації композиторів цього періоду було поширення ідейно-образного діапазону та інтонаційно-жанрових потенцій народної протяжної пісні, думних розспівів, козацької героїчної пісенності поряд з подальшим опануванням інтонацій міської пісні-романсу, що збагатило музичний тематизм хорových творів. Співаки-професіонали часто були водночас учасниками церковних хорів; особливо така традиція була характерна для греко-католицьких парафій. Духовні концерти Д. Бортнянського мають розвинену класичну гармонію. Вони глибокі й проникливі, євангельські за своєю суттю. Гармонійній мові характерні суворість, функціональна ясність, некваплива зміна акордів, часте кадансування, зокрема, з перерваним кадансом (домінантовий септакорд – тризвук шостого ступеня). У гармонії простежується використання її як виразового засобу для створення драматизації образу (із залученням альтерованих акордів тощо)» (за Т. Миرونюком) [12, 181].

Вивченню змісту та стилістичних особливостей української народної художньої культури присвячені дослідження XIX–XX ст. (А. Веселовський, Д. Зеленіна, В. Стасова). У 60-х роках XX століття традиція українського народного хорového мистецтва розглядалася у працях фольклористів Н. Злобіна, Ю. Левади, Є. Соколова.

Хорову самодіяльність як соціокультурний феномен досліджено у публікаціях О. Сіненко. Дослідниця констатує, що це поняття «набуває специфічного змісту: воно охоплює комплекс видів діяльності, що здійснюється в аматорських колективах. Така поліаспектна художньо-творча діяльність потребує не тільки «технологічної» узгодженості, а й передбачає формування сприятливого психологічного клімату в колективі та в міжособистісному спілкуванні на всіх рівнях. У цьому контексті соціокультурна спрямованість хоровой самодіяльності заснована на засадах збереження, творення й маніфестації духовних цінностей, що акумулюються у хоровому

мистецтві з одночасним збагаченням аксіологічної сфери самосвідомості кожного її учасника» [11]. Далі дослідниця зауважує на структурі народного хорового аматорського мистецтва та його чинниках, до яких віднесені «культура» як характеристика людського буття, «розуміння» як самопізнання та «творчість» як самодіяльність, що в сукупності наповнюють усталену дидактичну тріаду (знання, уміння і навички) особистісно значущим життєтворчим смислом. У цьому контексті педагогічний потенціал хорової самодіяльності виявляється у самому її змісті, зорієнтованому на відродження і популяризацію національної хорової культури, з одного боку, а з іншого – залучення суспільства до національних культурних надбань як ефективного засобу соціалізації, що дає спрямованість на життєву перспективу особистості, сприяючи її освіченості та розвитку духовного потенціалу» [11].

Аналіз сучасних хорознавчих джерел дає підґрунтя констатувати, що українське народне хорове мистецтво як багатомірне явище та як предмет системного вивчення залишається актуальним і потребує продовження процесуального та діалогічного його осягнення в контексті культурологічного знання як динамічного соціокультурного феномену.

Розвиток теорії хорового мистецтва багато у чому стимулювався завданнями педагогіки. У цьому напрямку робота велася у рамках методичного узагальнення досвіду хорової творчості, виконавства і безпосередньо методики роботи з хором. Фундаментальні праці та науково-методичні посібники видатних українських і зарубіжних музикознавців, диригентів та хормейстерів – П. Андрійчука, О. Анісімова, О. Бенч, К. Виноградова, В. Живо́ва, А. Лашенка, А. Мархлевського, Л. Пархоменко, К. Пігрова, В. Скоромного, В. Степурка, Г. Стулової, М. Юрченка та ін. систематизували знання про українське хорознавство [7; 8].

Отже, існує доволі розмаїтий кейс досліджень щодо української традиції хорового співу, праць, присвячених розгляду його функціонування й особливостей розвитку, вивчення у галузі національної співочої творчості, у сфері формування національного професійного та самодіяльного хорового виконання, аналізу сучасних практик у сфері культурного споживання. Втім залишається потреба у дескриптуванні концептуальних засад щодо українського народного хорового мистецтва в контексті культурологічного знання.

Мета роботи – обґрунтування й дескриптування у культурологічному вимірі концептуальних засад поняття українського народного хорового мистецтва як невід’ємної складової української народної художньої культури та розробленні теоретичних доміант щодо специфіки його функціонування як динамічного соціокультурного феномену.

Виклад основного матеріалу. Аргументуючи основну дефініцію дослідження, зауважимо, що термін «хор» (χορός) походить з давньогрецької мови. У грецькій традиції вживався для позначення простору, призначеного для хороводу-танцю, який супроводжувався співом. Також хором можуть називатися всі учасники, що беруть участь у цій дії, або взагалі скупчення людей, натовп.

Хор – це виконавчий колектив, який, крім своєї внутрішньої специфічної роботи, показує досягнуті результати на відкритих концертах, конкурсах, фестивалях. Хорове виконавство має чимало переваг у комунікаційному аспекті. Серед них, зокрема, доступність, позитивність, єднання, виховання.

Хоровий спів реально доступний та зрозумілий усім, хто має слух. Навіть за пасивної участі виконуваних творів, слухачі прилучаються до культурної скарбниці. Отже, хорове виконавство природно налаштовано бути комунікаційною структурою з широкими можливостями.

Хор є одним з найдавніших інструментів національного самовираження. Художній керівник заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України «Дарничанка», заслужений працівник культури України Петро Андрійчук підкреслює нестримну тягу українців «до свого генетичного культурно-мистецького праякоріння, адже рідко можна бачити українця, котрого тією чи іншою мірою не захоплювали б пісенні перлини свого народу» [1, 162]. І це є дійсно так. Народна пісня в усьому розмаїтті національно-самобутніх рис завжди була і залишається незамінним засобом виховання, формування знань, умінь, навичок, творчих якостей особистості, фундаментом духовного розвитку та художньо-творчої самореалізації, розкриття можливостей, здібностей і творчого потенціалу кожного українця. Пісенні скарби української народної художньої культури є справжнім «дзеркалом життя, мистецтва, мудрості, культури нації, праісторії народу» (С. Килимник) [5].

Загально визнаним є твердження, що українська музична культура – це є хорова

культура. А хоровий спів в Україні являє собою не тільки мистецьке, а й соціально-побутове явище, що ретранслює ціннісну структуру яка складає культурне ядро суспільства. «Хоровий спів, – зазначає П. Ніколаєнко, – одна з основних форм музичної культури народу, життєвість якої доведена всім історичним рухом розвитку суспільства. Найбільша цінність хорового виконавства вбачається у притаманній йому природності суспільної творчості і доступності цього виду мистецтва. Саме хоровий спів, у якому пов'язані єдність слова і музичного звуку, значною мірою формує наріжні життєві цінності співаків, задовольняє потреби у створенні нових духовних цінностей» [7].

Тому саме хорове виконавство має значні можливості для прояву творчої особистості у культурі і мистецтві, залучення до музичної культури, для формування кращих людських якостей. Хорове мистецтво є важливим засобом впливу на формування особистості, на розвиток інтелектуальної та почуттєвої сфери, морально-естетичних орієнтирів та прогресивної культури мислення, незалежно від статі чи гендерної ролі. Активно сприймаючи музику, індивідуальність певним чином змінюється, розвивається та удосконалюється, адже музичне мистецтво апелює передусім до емоційної сфери. Почуття визначають бажання, які навіть усупереч переконанням, формують активні дії.

Поняття «хоровий спів українців» корелює з поняттям «співочої традиції». Адже саме співочі традиції завжди пов'язані з ментальністю народу. Українська співоча традиція багато у чому відмінна від європейських канонів музики. Різниця виконавської інтерпретації твору породжує й відмінність традицій. Ставлення до звуку в українській традиції багато у чому залежить від змістовного наповнення слова, що співається/інтонується. Мистецтво інтонування, що посилюється засобами звуковедення і артикуляції, є однією з головних особливостей українського народного хорового виконавства. Методологічною основою у підході до осмислення цього питання є праці О. Потебні про зовнішню і внутрішню форми слова та інтонаційна теорія Б. Асаф'єва.

Традиція вокально-хорового виконання створюється в процесі живої виконавської практики і не може бути єдиною і канонізованою. Тут панує «об'єктивний централізм» (Л. Куба), і співаки прагнуть не до відповідності канонічній традиції, а до самовияву індивідуальності народних

виконавців, у яких «накази ідуть із середини» [9]. Внутрішня потреба хорового співака щодо творчої самореалізації дає йому це відчуття повною мірою.

Народно-хорове мистецтво є яскравою ланкою між автентикою і класикою, де співаки пов'язані традицією, яка століттями живе у їхній місцевості. Це сприяє творенню нових пісень для масового вжитку. «Жива тканина» людських голосів, «хор як оркестр живих голосів» стає організуючим, узагальнюючим початком, розкриває національну силу українського хорового мистецтва, де енергія емоційних і звукових коливань, народне і особисте, почуття часу і простору зливаються в одне глибоке поняття «ми». Це гуртування колективного і індивідуального втілюється як у духовній сфері – церковно-співочому мистецтві, так і в народному – мистецтві аматорського співу. Обидва напрями є прикладом глибокого проникнення співочої основи у побутовий контекст і становить у своєму потужному моноліті соборність і єдність відчуттів українського народу.

Як динамічний соціокультурний феномен та з'єднувальна духовна ланка, українське народне хорове мистецтво згуртовує народну свідомість й надалі вибудовує «культурний тип», багатовікова сила звучання якого залишається відображенням традиційних засад, на яких будувалася історія української культури. У цій співочій єдності проявляється характерна соборність, у якій поєднуються голоси різних поколінь, пов'язуючи час і простір музичної тканини епох вокально-хорових творів у живу енергію людських почуттів у народному хоровому виконавському мистецтві. Твори українського народно-хорового мистецтва пробуджують та утверджують національну свідомість. Тут варто зауважити на викристалізовані істинних шедеврів, обробок українського мелосу, що були створені ще в минулому столітті, а нині їх з впевненістю можна назвати «класикою народно-хорового мистецтва» (за П. Андрійчуком). Серед них – «Вербовая дощечка» та «Діброва зелена» А. Авдієвського, «Козацькому роду нема переводу» М. Балеми, «Ой на Івана, на купала» І. Бідака, «Ой ти, дівчино, чом зажурилась» Г. Верьовки, «Розпрягайте, хлопці, коней» та «Ой мій милий вареничків хоче» В. Захарченка, «Ой на плаю» М. Кречка, «Закувала зозуленька» Є. Кухарця, «Дівчино, прощай» П. Милославського, «Бандуристе, орле сизий» Я. Орлова, «Да що на горі імбер» Є. Савчука. П. Андрійчук зауважує, що «для народного хору створювалися і

авторські пісні, що сягали найвищого рівня визнання – стали воістину народними і без яких вже немислимий культурний простір України. До таких належать «Вівці мої, вівці» М. Гринишина, «Верховино, мати моя» М. Машкіна, «А льон цвіте» І. Сльоти на вірші В. Юхимовича, «Мамина вишня» та «Ой ти, ніченько» А. Пашкевича на вірші Д. Луценка, «Степом, степом» А. Пашкевича на вірші М. Негоди та багато інших» [2, 319–320]. Таким чином, українське народне хорове мистецтво історично утвердилося як вагоме явище, в якому збереження традиційності завжди було відображенням світосприйняття цілого народу.

Багатоманітні прийоми переконують у безмежному розширенні сфери вокально-хорової виразності. Широкий діапазон ідей, їхнього втілення у різних жанрах творів Лесі Дичко – «новатора в хоровому мистецтві, яке принесли їй кантати «Червона калина» (1968 р.), «Пори року» (1973 р.), остаточно закріпилося за нею у таких творах: півторагодинній ораторії на тексти літописів «І нарекоша ім'я Київ» (1982 р.), «Французьких фресках» для читця та мішаного хору (1995 р.), «Іспанських» для мішаного хору та перкусії, без слів (1996 р.), «Швейцарських» на вірші швейцарських поетів для мішаного й дитячого хору, мецо-сопрано, читців і перкусії (2001–2002 рр.)» [4].

Сьогодні сприяє усебічному оновленню давньої традиції українського народу народного хорового мистецтва. Навіть найбільш радикальні цивілізаційні зрушення не можуть докорінно перевтілити ту основу, на якій згадана традиція зросла. Перетин традиції та новації генерує досить цікаві художні зразки, які потребують свого теоретичного, методичного й практичного осмислення (введення за концепцією В. Левченка народного хору в партитуру концерту С. Шевченка для фортепіано з оркестром; фольк-опера Є. Станковича «Цвіт папороті»; обробка Г. Черненка української народної пісні «За нашою границею» в супроводі ансамблю ударних інструментів; ораторія «Крик попелу» та кантати «Лебеді материнства», «Чернігівські дзвони», «Чигиринська дума» А. Пашкевича та ін.).

З феноменологічної точки зору хоровий колектив є однією з підсистем низки інших, більш значимих систем – культурно-цивілізаційної, духовної, соціально-економічної, політичної, соціально-психологічної. Петро Андрійчук наголошує, що «народний хор в Україні – більше, ніж спів чи дозвілля – це об'єднуючий громадянський чинник. Стан народного хору – відповідник

станові національної самосвідомості і рівневі суспільної свідомості. Тільки він здатен перетворити український народ із споживача пісенної творчості в творця» [3].

Українське народне хорове мистецтво, як вид музичної творчості, що «з одного боку опирається на традиційну народну пісенну культуру (гуртовий спів), а з іншого – на академічне хорове мистецтво» [3, 13–15], є невід'ємною складовою народної художньої культури і є тим явищем, що фіксує живу глибину народної пам'яті і є актуальним аксіологічним механізмом акультурації індивідуальності. Через сприйняття, освоєння та відтворення артефактів народної культури відбувається культурна ідентифікація людини, відчуття нею повноти буття, освяченого творчістю предків, їх знаковим ставленням до навколишнього світу, релігійного та морального імперативу. Сучасна українська народна художня культура є оригінальним симбіозом різноманітних типів, форм й інтерпретацій народних традицій, звичаїв, вірувань.

Українське народне хорове мистецтво у його різноманітних проявах має давні традиції. Воно зберігає етнокультурний архетип співочої традиції у поліваріантному соціокультурному континуумі. Для здійснення системного, цілісного аналізу народного хору як складного, багатопланового явища необхідно виявити і простежити складний комплекс взаємодій і взаємозалежності між домінуючою моделлю суспільних відносин (тип суспільства) і феноменом хорової культури (як вираження національної ментальності і стану масової свідомості).

Отже, дослідження українського народного хорового мистецтва в контексті новітніх реалій є перспективною темою. Українське народне хорове мистецтво як динамічний соціокультурний феномен зберігає національні, характерні для певного етносу особливості мови, традицій, цінностей тощо, накопичуючи соціокультурний досвід поколінь.

Висновки. У сучасних умовах соціокультурної реальності концептуалізація в контексті культурологічного знання українського народного хорового мистецтва, його процесуальне та діалогічне осягнення як динамічного соціокультурного феномену української народної художньої культури є актуальним. Українське народне хорове виконавство, динамічно реагуючи на зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства, віддзеркалюючи їх у культурно-мистецькому

доробку, залучаючи людей в активний процес творчості і комунікації, маніфестує національний комунікативно-змістоутворюючий культурологічний компонент феномену, що зберігає етнокультурні архетипи народних традицій у поліваріантному соціокультурному континуумі. Українське народне хорове мистецтво, стираючи просторово-часові межі, генерує потенціал української народної художньої культури, відіграє важливу роль у подальшому розвитку національної культури.

Українське народне хорове виконавство є соціокультурним феноменом, що характеризується національно-стильовою своєрідністю, має історично-мистецькі форми (професійну, аматорську, експериментальну), виявляє свою специфіку у художньо-сценічних інтерпретаціях на основі музичного фольклору та відповідної виконавської стилістики. Завдяки глибокій духовній сутності народне хорове мистецтво відіграє важливу роль у відродженні й актуалізації художніх цінностей, в інтеграції та культурному розвитку українського суспільства.

Українське народне хорове мистецтво, як невід'ємна складова української народної художньої культури, активно реагує на зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства. Залучаючи людей в енергійний життєдіяльний процес творчості і комунікації, українське народно-хорове мистецтво віддзеркалює ці процеси у культурно-мистецькому доробку, тим самим являє національний комунікативно-змістоутворюючий культурологічний компонент динамічного соціокультурного феномену.

Література

1. Андрійчук П. О. Народне хорове мистецтво як самобутнє явище української національної культури. *Засади відродження та розвитку цивілізованого українського суспільства. Зб. наукових праць* / Упор., наук. ред. : С. Садовенко; відп. за випуск: О. Стебельська. Київ : НАКККиМ, 2017. 115 с.
2. Андрійчук П. О. Народно-хорове мистецтво: проблеми репертуару. *VIII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Національно-культурний простір України XXI ст.: стан і перспективи»* : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2-3 червня 2010 р. Київ : НАКККиМ, 2010. С. 318–324.
3. Андрійчук П. О. Аматорський народний хоровий колектив: засади функціонування (на прикладі заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України «Дарничанка»). *VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурна трансформація сучасного українського суспільства»*: Збірник матеріалів Всеукраїнської

науково-практичної конференції, Київ, 4-5 червня 2009 р. Київ : ДАКККиМ, 2009. Ч. 1. 416 с.

4. Грица Софія. Леся Дичко: шлях у мистецтві «Музика» 27 Серпня 2015. 2011. № 1–2. С. 20–23. URL: <http://mus.art.co.ua/lesya-dychko-shlyah-umystetstvi/> (дата звернення: січень 2022)

5. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Вінніпег; Торонто, 1964. Т. 1. С. 69–70.

6. Коробка Т. Хорове виконавство як каталізатор міжкультурних комунікаційних процесів (на прикладі творчої діяльності академічного хору імені Платона Майбороди Національної радіокомпанії України). *Українське музикознавство*. 2012. Вип. 38. С. 404–415.

7. Костенко Л. В., Шумська Л. Ю. Методика викладання хорового диригування : навч. посіб. 2-ге вид., допов. та перероб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 99 с.

8. Костенко Л., Шумська Л. Хрестоматія з хорознавства : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 521 с.

9. Куба Л. Про Україну. Київ, 1963. 224 с.

10. Мазуренко А. Pink Floyd випустили нову пісню: вона україномовна і Хливнок – на вокалі. *Українська правда*. П'ятниця, 8 квітня 2022, 00:33. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/8/7337992/> (дата звернення: січень 2022).

11. Сіненко О. О. Хорова самодіяльність як соціокультурний феномен. *Вінок митців та мисткинь*. 2020. № 2. С. 191.

12. Труды Київської духовної академії : науковий збірник Київської православної богословської академії. 2011. № 17. С. 181.

References

1. Andriychuk, P. O. (2017). Folk choral art as a distinctive phenomenon of Ukrainian national culture. *Fundamentals of revival and development of civilized Ukrainian society. Coll. scientific works / Upor., science. ed. : S. Sadovenko; resp. for issue: O. Stebelska. Kyiv: NAKKKiM [in Ukrainian]*.
2. Andriychuk, P. O. (2010). Folk choral art: problems of the repertoire. *VIII Cultural readings in memory of Volodymyr Podkopaev «National and cultural space of Ukraine of the 21st century: state and prospects»* : Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Kyiv, 2, June 3, 2010. Kyiv, 318–324 [in Ukrainian].
3. Andriychuk, P. O. (2009). Amateur folk choir: principles of functioning (on the example of the Honored Folk Song and Dance Ensemble of Ukraine «Darnychanka»). *VII Cultural readings in memory of Volodymyr Podkopaev «Cultural transformation of modern Ukrainian society»*: Collection of materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Kyiv, June 4–5, 2009. Kyiv, Part 1 [in Ukrainian].
4. Hrytsa, S. (2011). Lesya Dychko: path in the art of «Music» August 27, 2015, 1–2, 20–23. Retrieved from <http://mus.art.co.ua/lesya-dychko-shlyah-umystetstvi/> [in Ukrainian].

5. Kylimnyk, S. Ukrainian year in folk customs in historical light. Winnipeg; Toronto, 1964, 1, 69–70 [in Ukrainian].

6. Korobka, T. (2012) Choral performance as a catalyst for intercultural communication processes (on the example of the creative activity of the Platon Mayboroda Academic Choir of the National Radio Company of Ukraine). Ukrainian Musical Studies, 38, 404–415 [in Ukrainian].

7. Kostenko, L. (2019). Methods of teaching choral conducting: textbook. Nizhyn. state Univ. M. Gogol. 2-nd ed., Add. and processing. Nizhyn : NDU. M. Gogol [in Ukrainian].

8. Kostenko, L., Shumskaya, L. (2013). Textbook of choral studies: textbook. Nizhyn: NDU. M. Gogol [in Ukrainian].

9. Cuba, L. (1963). About Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].

10. Mazurenko, A. (2022). Pink Floyd released a new song: it is in Ukrainian and Khlyvnyuk is on vocals. Ukrainian Pravda. Friday, April 8, 2022, 12:33 AM. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/8/7337992/> [in Ukrainian].

11. Sinenko, O. (2020). Choral amateur performance as a socio-cultural phenomenon. Wreath of artists, 2, 191 [in Ukrainian].

12. Proceedings of the Kyiv Theological Academy: naukovyi zbirnyk. (2011). Kyivskoi pravoslavnoi bohoslovskoi akademii, 17, 181 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 17.01.2022
Отримано після доопрацювання 15.02.2022
Прийнято до друку 20.02.2022*